

Peter Nannestad, Professor, Dr.scient.pol.

Anden officielle opposition: Poulsens gambit¹

Jørgen Poulsens afhandling *The General Theory of Solidarity – An Essay on the First Principles of Political Behavior* er, som disputats i statskundskab betragtet, usædvanlig i en række henseender.

Det første, man som læser lægger mærke til, er, at afhandlingen er en hel del kortere, end disputatser i statskundskab ellers plejer at være. Hvis man tilmed ser bort fra en række anekdoter, mytefortællinger og andre former for digressioner, der i realiteten ikke bidrager til den videnskabelige argumentationskæde (men nok til underholdningsværdien), bliver afhandlingen en del kortere endnu. Denne kortfattedhed skal Poulsen ikke have utak for. Men den betyder på den anden side, at eventuelle mangler med hensyn til argumentationens dybde og fuldstændighed ikke kan skrives på pladsmanglens konto.

Der næst bemærker man, at en del af afhandlingen kredser om skabninger, man normalt ikke umiddelbart vil forvente at støde på i politologiske disputatser. I flæng kan nævnes vampyrflagermus (også kendt som desmodontidae), hominider, primater, statskundskabsstuderende, julemanden og Bjørn Lomborg – foruden naturligvis det mystiske væsen *political woman*, der som en slags Venus Anadyomene søges fremmanet af urhavets skum, og som er afhandlingens teoretiske omdrejningspunkt.

Derudover er afhandlingen imidlertid også usædvanlig i to andre henseender. Det er ikke mindst dens usædvanlige egenskaber i disse to henseender, der gør, at den er værd og inciterende at beskæftige sig med som disputats.

For det første repræsenterer afhandlingen en imponerende *intellektuel kraftpræstation*, som bestemt ikke alle og enhver er i stand til at gøre Poulsen efter.² Nogle vil måske kunne finde på at indvende, at kræfterne hellere skulle have været brugt til noget andet, og andre vil måske kunne finde på at kritisere, at der ikke er blevet ofret kræfter nok på bestemte aspekter af afhandlingen. Det kan være sandt nok, uden dog at rokke afgørende ved det samlede indtryk.

For det andet er afhandlingen også udtryk for et *stort intellektuelt mod* hos Poulsen. Han er for det meste ikke bange for at løbe endog betydelige erkendelsesmæssige risici, nej, han synes til tider direkte at opsøge dem. Det er vigtigt for den videnskabelige udvikling, at nogen en gang imellem tør vove pelsen på denne måde – det er noget, der er med til at bevæge videnskaben videre, uanset om det konkrete vovestykke så falder mere eller mindre heldigt ud. Man kan måske sammenligne med forsøget på at introducere et nyt gambit³ i skak (i hvert fald før computeranalyser blev almindelige): Hvis det nye gambit holder, er åbningsspillet blevet beriget med en ny variant; hvis det ikke gør, er skakspillerne blevet det klogere. Men der må altså først være en kompetent spiller, der tør prøve det!

I det følgende skal tre hovedpunkter i relation til afhandlingen diskuteres. Det første hovedpunkt vedrører afhandlingens teoriehistoriske indplacering i statskundskaben. Er der noget nyt under solen, og hvor? Det andet hovedpunkt vedrører

afhandlingens *first principles analysis*. Her går spørgsmålene især på, hvad der egentlig kommer ud af den, om den er umagen værd, og om den egentlig er nødvendig for Poulsens solidaritetsteori. Det tredje hovedpunkt omfatter et par kritiske spørgsmål til anvendelsen af nogle af afhandlingens metodiske principper og til nogle konkrete argumenter.

Afhandlingens teoriehistoriske placering i statskundskaben

Poulsen afstår fra selv at forsøge at placere sit arbejde i en videnskabelig tradition eller genealogi. At gøre sligt, forstår man af afhandlingen, er en skolastisk tradition, som Poulsen i sit tilfælde tilsyneladende anser det for unyttigt og ufrugtbart at følge (p. 4). Man finder derfor i afhandlingen ingen overvejelser om, hvordan det, der forsøges præsteret, forholder sig til, hvad andre samfundsforskere tidligere har forsøgt sig med.

Man behøver imidlertid ikke at gribe tilbage til Herbert Spencer for at finde tankegange og argumenter i samfundsvidenskaberne, som i nogen grad (i et enkelt tilfælde i forbavsende høj grad!) er parallelle med grundlæggende tankegange i afhandlingen. Det kaster måske et skær af tvivl over Poulsens opfattelse af, at der generelt er så mange gode teoretiske ideer til rådighed i statskundskaben, at det ligefrem udgør et problem for os. Poulsens egen afhandling synes at falsificere denne påstand. Det ser snarere ud til, at problemet er det modsatte: Der er for få gode ideer i forhold til antallet af politologer.

Det arbejde, den foreliggende afhandling umiddelbart kan få en til at tænke på, er Eric Voegelins⁴ *Die neue Wissenschaft der Politik* (1952). At påpege nogle påfaldende paralleller mellem denne bog og afhandlingen må imidlertid absolut ikke (mis)forstås som en beskyldning mod Poulsen for have plagieret Voegelin. Det er hævet over al tvivl, at Poulsen ikke har kendt til *Die neue Wissenschaft der Politik* overhovedet, før arbejdet med afhandlingen var afsluttet. Nogle vil måske mene, at det er en alvorlig mangel ikke at vide noget om Eric Voegelin, når man nu specialiserer sig i politisk teori og dennes historie.⁵ Sagen kan imidlertid også ses fra den positive side, nemlig som udtryk for, at selv Poulsens respektindgydende belæsthed dog alligevel har nogle grænser, som i øvrigt, at dømme efter afhandlingens litteraturfortegnelse, stort set er sammenfaldende med det tyske sprogområdes grænser.⁶

Poulsen og Voegelin er som udgangspunkt helt enige om at diagnosticere politologiens tilstand som slet – den politiske videnskab har problemer med sin videnskabelighed. Poulsen påpeger manglen på et videnskabeligt paradigme og på en normalvidenskab, medens Voegelin mener, at den politiske videnskab slet ikke er nogen videnskab mere. Et symptom på problemerne er for såvel Voegelin som Poulsen den udstrakte faglige accept af værdirelativismen. Synspunktet formuleres eksplicit hos Voegelin, medens det ligger mere implicit i den foreliggende afhandling, jf. for eksempel Poulsens diskussion af refleksive uligevægte.

Poulsen og Voegelin er i forlængelse af deres diagnose helt enige om, at den politiske videnskab må (gen)rejses som videnskab, og at dette kun kan ske på grundlag af et nyt paradigme. De er endvidere enige om, at dette nye paradigme må bygge på en *politisk antropologi*.

Både Poulsen og Voegelin tager derfor i deres genrejningsforsøg afsæt i spørgsmålet om, hvad for en slags væsen mennesket "i virkeligheden" er, altså et ontologisk spørgsmål. Her skilles så omsider vejene. Ifølge Voegelin er det, der er særegent for mennesket, det, der bestemmer, hvad slags væsen mennesket er, *erfarin-gen af transcendens*. Mennesket er et religiøst væsen. Det leder frem til en thomistisk antropologi. Den begrundes selvfølgelig ikke sociobiologisk, men lige som Poulsen henter også Voegelin en del argumenter for sin politiske antropologi fra Platon!⁷

For at finde paralleller til Poulsens biologiske reduktionisme er det heller ikke nødvendigt at gribe tilbage til Herbert Spencer. Således skriver Theodor Geiger i et udateret manuskript *Aufartung und Soziologie*⁸ udtrykkeligt: "... (E)s ist in dieser neugeschaffenen Erkenntnislage nötiger denn je, dass Biologie und Soziologie wieder Anschluss aneinander finden". Og Geigers krav "... (D)er Soziologe darf seine geisteswissenschaftliche Lehre von der Gesellschaft nicht abseits von naturwissenschaftlicher Erkenntnis aufbauen" – hvor "naturwissenschaftlich" efter sammenhængen må opfattes som ensbetydende med "biologisch" – kan ikke være Poulsen fremmed. Ganske vist udvikler Geiger efterfølgende tanken om samfundsvidenskabernes biologiske fundering i en noget anden retning, end afhandlingen gør, før han forholdsvis hurtigt lader hele biologismen falde igen, men han har i hvert fald tænkt tanken.

Hverken afhandlingens grundlæggende problemstilling, dens ambition eller dens hovedide (at udforme et nyt paradigme med udgangspunktet i en politisk antropologi) repræsenterer altså i streng forstand noget nyt inden for statskundskaben. Det samme gælder for ideen om at give samfundsvidenskaben et biologisk fundament. Men når det er sagt, bør man også huske på, at der er gået mellem 50 og 70 år, siden Voegelin og Geiger tænkte i nogle baner, som i det mindste må kaldes beslægtede med dem, Poulsen i sin afhandling bevæger sig ad. Hverken politologien eller biologien er som videnskaber i dag, hvad de var dengang. Allerede derfor kan der være god grund til, som afhandlingen gør, at tage emnerne op til fornyet overvejelse i lyset af den mellemliggende tids videnskabelige udvikling.

Nogle spørgsmål til afhandlingens *first principles analysis*

Formålet med den sociobiologiske *first principles analysis* i afhandlingen er at etablere et teoretisk mere solidt grundlag for den efterfølgende solidaritetsteori, end man kunne opnå ved at tage sit udgangspunkt i et sæt antagelser eller postulat. Med et citat fra Bertrand Russell karakteriserer Poulsen forskellen mellem at tage udgangspunkt i et sæt antagelser og i en *first principles analysis* som værende lig forskellen mellem tyveri og ærligt arbejde (p. 18). Og Poulsen erklærer sig som uforbeholden tilhænger af ærligt arbejde.

Er den sociobiologiske teori om political woman fri for antagelser?

Poulsen vil altså erstatte antagelser om individer og deres motivation med en sociobiologisk baseret teori om *political woman* og hendes motivation. Han vil være realist i stedet for konventionalist. Men er sociobiologien i almindelighed og teorien om *political woman* i særdeleshed selv fri for antagelser?

Svaret er (naturligvis) nej. Der gøres mange antagelser i den sociobiologiske teori om *political woman*. Afhandlingens *first principles analysis* overflødiggor således på ingen måde antagelser; analysen forskubber dem bare fra det samfundsvidenskabelige til det sociobiologiske niveau. For at blive i terminologien fra Russell-citatet: Tyverierne fortsætter! Blot er det nu ikke længere primært Poulsen, der gør sig skyldig heri, men de sociobiologer, han bygger på. Det synes at måtte indebære, at Poulsens definition af ærligt arbejde omfatter at have andre til at stjele for sig. Sådan ser almindelig moral – og straffeloven! – vist ikke på det.

Et andet spørgsmål er, om det er særligt hensigtsmæssigt at forskyde antagelserne fra det samfundsvidenskabelige niveau til det biologiske, når det, man bedriver, skal være samfundsvidenskab. Svækkes vore muligheder for at opdage antagelserne og postulaterne og for at forholde os kvalificeret kritisk til dem ikke ved denne forskydning, givet at vi *qua* vores uddannelse og træning burde være mere kvalificerede på det samfundsvidenskabelige end på det biologiske område? Der findes også i videnskaben noget, der kan kaldes ”komparative fordele” – er det klogt frivilligt at give afkald på dem? Det må i det mindste siges at være yderst tvivlsomt.

Følger political woman med de karakteristika, hun tillægges i afhandlingen, med nødvendighed af analysen?

Political woman skal være det faste og solide fundament for solidaritetsteorien. Men hvor sikre kan vi egentlig være på teorien om *political woman*? En empirisk test kunne være at undersøge, hvorvidt to veluddannede forskere, konfronteret med det materiale, sociobiologien har som sine empiriske præmisser, nødvendigvis må drage de samme konklusioner om menneskets sande natur.

Umiddelbart ser det ikke sådan ud. En nyligt udsendt bog beskriver i klar modstrid med afhandlingens opfattelse mennesket som en egennyttmaksimerende organisme.⁸ Bogens forfatter er klinisk genetiker og overlæge, altså en person med visse komparative fordele i forhold til afhandlingens forfatter på biologiens og genetikens områder. Derfor kan det alligevel udmærket være, at teorien om *political woman* er korrekt, og overlægen tager fejl. Det er bare ikke sagen her. Pointen er, at to seriøse forskere kan fortolke et givet sociobiologisk materiale nok så forskelligt, når det drejer sig om at udlede, hvad slags skabning mennesket egentlig er. Mere tvingende er teorien om *political woman* altså ikke.

Er political woman i virkeligheden transvestit (economic man i kvindetøj)?

Hvis *political woman* skal være et solidt grundlag for solidaritetsteorien, må hun i det mindste være en klart defineret størrelse. Men hvad er egentlig forskellen mellem *political woman* og *economic man*, og hvor stor er den? I afhandlingen søges den (naturligvis) gjort så stor som muligt, men holder det forsøg?

I afhandlingen forsøges forskellen mellem *political woman* og *economic man* defineret gennem en beskrivelse af deres nyttefunktioner. Ifølge Poulsen har *economic man* som argument i sin nyttefunktion kun sin egen nytte, medens *political woman* har såvel sin egen nytte som andres nytte som argumenter. Svarer det til den klassiske opfattelse af *economic man* i økonomien? Ikke nødvendigvis.

Et problem med afhandlingens sammenligning af *political woman* og *economic man* er, at den synes at se bort fra, at teorien om *political woman* er en ontologisk teori (en teori om, hvordan mennesket er), medens *economic man* ikke på tilsvarende vis er en ontologisk teori for økonomer. De færreste økonomer vil vel bestride, at altruisme kan forekomme – Gordon Tullock citeres for at pleje at sige, at det sker fem pct. af tiden. Økonomer er normalt ret ligeglade med ontologien – de tager udgangspunkt i, hvad Kaj Sørlander har kaldt selviskhedens realitet. Og deri bliver man jo sjældent skuffet, selv om det dog kan ske.

Adam Smith gælder vel om nogen som fader til *economic man*. Hvad er hans ontologiske udgangspunkt vedrørende menneskets sande væsen? Her er, hvad han selv siger: "However selfish soever man may be supposed, there are evidently some principles in his nature, which interest him in the fortune of others, and render their happiness necessary to him, though he derives nothing from it, except the pleasure of seeing it" (Jensen, 2004).

Hvordan kan Adam Smiths menneskesyn og hans faderskab til *economic man* forenes? Det er enkelt: *Economic man er political woman i et perfekt marked*. I et perfekt marked findes per definition ingen eksternaliteter, og hvis adfærd ikke skaber eksternaliteter, er det ensbetydende med, at den ikke påvirker andre positivt eller negativt. Uanset hvilke argumenter der ellers indgår i nyttefunktionen, er det derfor kun egennytten, der er relevant, når ens adfærd ikke forårsager eksternaliteter. *Economic man* kan derfor udmærket have præcis samme nyttefunktion, som afhandlingen ønsker at reservere for *political woman*!

For at opretholde en forskel mellem *political woman* og *economic man* duer tilgangen over nyttefunktionen således ikke, medmindre man er villig til at fremsætte et meget stærkt postulat, nemlig *at al politisk adfærd altid skaber eksternaliteter*. Og er postulater ifølge Russell-citatet (p. 18), som Poulsen påberåber sig i anden sammenhæng, ikke at sammenligne med tyveri?

Endelig kan man vel også spørge, hvor megen altruisme der egentlig er i den "reciproke altruisme", *political woman* siges at praktisere i modsætning til den egennyttemaksimerende *economic man*. Er en altruisme, der er betinget af modydelser, andet end en lidt mere raffineret (tidsforskudt) form for egoisme?

Political woman = et offentligt fruentimmer?

Det første, Poulsen siger om *political woman* og siden gentager mange gange, er, at hun er ambivalent (p. 1). Denne ambivalens udspringer af hendes "reciproke altruisme".

Hvis ambivalens er det centrale træk ved *political woman*, betyder det, at der ikke er mange eller meget, hun kan sige entydigt nej til. Det er svært at forestille sig adfærd – den være sig altruistisk eller egoistisk – der ikke kan forklares som et udslag af hendes "reciproke altruisme". Situationen bliver ikke bedre, men snarere værre, hvis man – som Poulsen – betragter adfærd som en funktion af to faktorer, nemlig dels *political woman's* mentale make-up, dels et sæt institutionelle faktorer. Det introducerer så mange frihedsgrader, at det selv med en skarpere ontologisk teori om mennesket ville blive svært at finde konkret adfærd, der ikke lader sig forklare.

Sagt på en anden måde: *Political woman* er betænkelig tæt på at være en tautologisk konstruktion. Og en sådan lader sig som bekendt bruge til næsten hvad som helst. Man kan vist roligt udelukke, at Poulsen har konstrueret *political woman* på denne måde for at immunisere teorien mod falsifikationsforsøg. Det er bestemt ikke afhandlingens stil. *Political woman* er derfor noget af et stilbrud.

Opsummering vedrørende first principles-analysen

Det erklærede formål med afhandlingens *first principles analysis* er at etablere et solidt teoretisk grundlag for Poulsens solidaritetsteori. I hvilket omfang kan man sige, at dette ambitiøse forehavende er lykkedes?

I det foregående er der peget på nogle problemer med den præsenterede analyse og dens hovedresultat – *political woman*:

- *First principles*-analysen har – modsat intentionen – ikke kunnet eliminere behovet for postulater eller antagelser.
- *Political woman* følger ikke med nødvendighed af analysen – alternative fortolkninger er tænkelige.
- Forskellen mellem *political woman* og *economic man* er uklar, medmindre man indfører et stærkt postulat om politisk adfærd.
- *Political woman* er en nær-tautologisk konstruktion.

Noget kunne således tyde på, at afhandlingens sociobiologiske *first principles analysis* og dens hovedresultat (endnu?) ikke er i stand til at forsyne solidaritetsteorien – eller for den sags skyld andre dele af statskundskaben – med det ønskede solide teoretiske fundament. Det er i sig selv et ganske interessant resultat, fordi det tyder på, at der p.t. er grænser for, hvad bidrag sociobiologien i det hele taget kan yde til statskundskaben. I Poulsen har sociobiologien fundet sig en engageret og dygtig advokat. Når den trods hans ihærdige indsats ikke har kunnet kaste mere af sig end den skrøbelige konstruktion *political woman*, er det næppe Poulsens ansvar, men må tages som udtryk for, at den ikke *kan* yde mere. Det synes samtidig at indebære, at der foreløbig næppe er grund til at advare mod, at sociobiologien vil indføre en biologisk determinisme i statskundskaben. Det er den, som afhandlingen – måske ufrivilligt – dokumenterer, (endnu) slet ikke i stand til. Den gambit, der umiddelbart måske kunne se lovende ud, gav, trods dygtigt spil, alligevel ikke helt den ønskede gevinst. Så blev vi da så kloge!¹⁰

Det leder imidlertid frem til det sidste spørgsmål:

Er hele den sociobiologiske first principles-analyse i det hele taget nødvendig for afhandlingens anden del, solidaritetsteorien?

Dette spørgsmål er tydeligvis af ”Slår De stadigvæk Deres kone?”-typen. Hvis det besvares bekræftende, slår enhver kritik af afhandlingens *first principles analysis* fuldt igennem på solidaritetsteorien. Hvis det besvares benægtende, nærmer et sådant svar sig en indrømmelse af, at en ikke uvæsentlig del af afhandlingen kunne have været undværet eller, som minimum, at afhandlingens to dele logisk ikke helt hænger sammen.

Umiddelbart kan det forekomme, som om størsteparten af Poulsens solidaritetsteori i virkeligheden ikke er kritisk afhængig af resultatet af *first principles*-analysen. Den ville næppe være blevet svækket, hvis Poulsen havde valgt at introducere *political woman* som et sæt antagelser i stedet for som resultatet af et sociobiologisk ræsonnement.

Der findes dog et aspekt i udviklingen af Poulsens solidaritetsteori, som dette måske ikke gælder for. Det afhænger af, hvordan man læser afhandlingens kapitel 6. Kapitel 6 kan læses, som om Poulsen her vil argumentere for, at bestemte ideer og værdier må betragtes som "naturlige", givet det mentale make-up, *political woman* er udstyret med, og en bestemt samfundsudvikling. Det er et forehavende med ganske vidtrækkende – og ikke nødvendigvis betryggende – perspektiver. Det ville for eksempel være ensbetydende med, at det bliver muligt at udlede et "bør" fra et "er" og dermed eliminere værdiproblemet og den videnskabelige værdirelativisme. Det ville også implicere, at nogle ideer må kunne klassificeres som "unaturlige" eller "perverse". Det er set før – og det er konsekvenserne også.

Det er imidlertid oplagt, at dette ideologiske projekt falder til jorden, hvis det ikke kan funderes i en *first principles analysis* og teorien om *political woman*. Og som det er fremgået tidligere, er *political woman* næppe en stærk nok konstruktion til at kunne bære det ideologiske projekt oppe.

Anmærkninger til nogle metodiske principper og argumentformer i afhandlingen

De resterende, korte kommentarer vedrører nogle aspekter af, *hvordan* Poulsen gør det, han har sat sig for i afhandlingen – udførelsens kvalitet, om man vil. Det drejer sig ikke om mindre fejlskrivninger, så som "Russel" i stedet for "Russell" såvel i teksten (p. 18) som i litteraturfortegnelsen. Alligevel kan netop denne type kommentarer let få den, der fremkommer med dem, til at fremstå som en anden Beckmesser. Det er der ikke noget at gøre ved – videnskabelig argumentation stiller nogle formkrav, som det er værd at holde fast på, fordi de har en fornuftig funktion. Og det medfører, at brud på dem i det mindste bør påpeges.

Metodiske principper

Afhandlingen er, som man må forvente på dette niveau, reflekteret med hensyn til sine grundlæggende metodiske principper. Poulsen præsenterer dels tre grundlæggende *guidelines* for sin analyse (p. 17), dels fire *rules of inference* for det sociobiologiske argument (p. 58).

Blandt afhandlingens grundlæggende principper fremhæves *metodologisk individualisme* og et princip om *videnskabernes enhed*. Det kan dog synes, som om Poulsens metodologiske individualisme er lidt halvhjertet. Således argumenterer han for eksempel mod MacIntyres velkendte kritik af oplysningsprojektet ved at sige, at

"... it would seem that MacIntyre *blames* the thinkers creating the Enlightenment Project. One gets the impression that they ought to have desisted from their project. If this is so, it is evidence of an odd version of voluntarism. *It is the changes in social organization, the emerging of civil society that undermines the organic conception of solidarity and leads to*

the development of the abstract conception of solidarity." (p. 163; fremhævelserne i sidste sætning er mine).

Den sidste sætning indeholder et rent makro-argument – der er ikke megen metodologisk individualisme her! Det er der heller ikke alle de mange andre steder, hvor afhandlingen opererer med "samfundsudviklingen" som en forklarende variabel.

Princippet om videnskabernes enhed er en gammel kending som metodisk princip. Men afhandlingen synes ret uinteressert i, at det princip hurtigt kan støde sammen med nogle modstående principper. Princippet om komparative fordele kunne være et eksempel. Komparative fordele kommer af specialisering, som ikke nødvendigvis går godt i spænd med en forestilling om videnskabernes enhed. Som videnskaberne har udviklet sig hver især, er der da ikke en risiko for ved at hylde princippet om videnskabernes enhed alt for højtstemt at komme til at hylde noget helt andet, nemlig den universelle dilettantisme? En afvejning er her utvivlsomt påkrævet, og den havde man gerne set foretaget i afhandlingen.

Poulsen er hverken den første eller den eneste, der har stået over for spørgsmålet om, hvad reglerne for et sociobiologisk argument egentlig er. Afhandlingen giver sit bud på et svar, og det er påskønnelsesværdigt. Men det må undre, at afhandlingen ikke indeholder nogle overvejelser om eller i det mindste henvisninger til relevant litteratur herom, når den nu findes, som for eksempel Schurz (2000).

Argumentationsformer

I afhandlingens indledning bekender Poulsen sig til en form for teoretisk eklektisme. "I have therefore been extremely selective in the choice of theories to consider. Do they contribute to the argument or not? If not, I ignore them" (p. 4). Således begrundes fra starten en vis ensidighed i argumentationen. Men faktisk viser Poulsen nogle gange en tilsvarende tendens til ensidighed, når det gælder om at præsentere argumenter, han mener at kunne bruge til at fremme sin sag. Afhandlingens noget uortodokse omgang med klassikerne skal ikke her tages op igen. I stedet skal der gives to eksempler på, at afhandlingen lidt vel ureflekteret benytter sig af argumenter, som overfladisk set "passer" i en given sammenhæng, men hvis gyldighed alligevel er tvivlsom, fordi "mellemregningerne" ikke er i orden. Det ene eksempel er anvendelsen af Russell-citatet (p. 18) som argument for en *first principles*-analyse; det andet eksempel er anvendelsen af et af Lomborgs simulationsresultater som argument for, at der findes en sammenhæng mellem udviklingen i menneskets hjernekapacitet og udviklingen af den "reciprokke altruisme".

Russell-citatet

Problemet med Russell-citatet som argument for en *first principles*-analyse i statskundskaben er, at citatet entydigt er møntet på situationen i matematikken omkring 1918.¹¹ Hvis citatet skal give mening, er man nødt til at forudsætte, at der findes et alternativ til postulater (eller antagelser), således at man faktisk kunne klare sig uden dem.¹² En sådan antagelse kunne inden for matematikken på det tidspunkt, da citatet blev skrevet, forekomme rimelig nok, hvad enten man var

logician (som Russell) eller axiomatiker (som Hilbert). Men giver antagelsen mening inden for statskundskaben, eller har den nogensinde gjort det? Kan man – blot som mulighed – forestille sig politologiske teorier uden rest reduceret til axiomsystemer eller logiske operationer? Hvis ikke, må man konstatere, at citatet ikke overlever at blive direkte overført fra matematikkens drivhus til statskundskabens åbne marker. Det er derfor allerede af den grund ude af stand til at levere det, Poulsen vil have det til at levere, nemlig et argument for *first principles*-analyse i statskundskaben.

Men citatet bliver ikke alene revet ud af sin oprindelige faglige kontekst. Der mangler ligeledes en overvejelse af, hvorvidt det selv i denne kontekst – matematikken – stadigvæk vil kunne betragtes som holdbart at forestille sig, at der altid må findes et alternativ til postulatet. Der er sket noget inden for matematikken siden 1918 – nogle vil måske mene, at der skete noget i 1931, som gør citatets gyldighed selv inden for matematikken noget tvivlsom.

Citatet tages altså både ud af sin faglige og ud af sin tidsmæssige kontekst blot for at kunne levere en argumentation for nødvendigheden eller ønskeligheden af afhandlingens *first principles*-analyse. Det er vist lige til en radikal valgvideo – og det skal ikke opfattes som en kompliment!

Anvendelsen af Lomborgs simulationsresultater

Poulsen tilslutter sig Trivers hypotese, at væksten i den menneskelige hjernes størrelse på et givet tidspunkt i udviklingen skete som resultat af en individuel tilpasning til den reciprokke altruisme (pp. 73-74). Det er en empirisk påstand. Poulsen refererer dernæst nogle simulationsresultater fra Lomborg som ”indirekte støtte” for denne påstand. Det rejser spørgsmålet om forholdet mellem empiriske påstande og simulationsresultater, som burde have været afklaret i afhandlingen, men ikke bliver det.

Det afgørende i denne forbindelse er, at Lomborgs simulationsresultater (kun) udsiger noget om, hvad der sker i ”Lomborg-verdenen”, dvs. det simulations-setup, han har skabt. Lomborgs simulationsresultater udsiger derimod som udgangspunkt ikke noget om den virkelige verden.

Hvis man vil bruge simulationsresultatet fra Lomborg-verdenen, som Poulsen gerne vil, nemlig som støtte til en empirisk påstand om den virkelige verden, er man nødt til først at påvise, at Lomborg-verdenen og den virkelige verden (som den empiriske påstand refererer til) i de betydende henseender er isomorfe. Der findes ikke skygge af en sådan argumentation i afhandlingen. Men uden en sådan påvisning er det eneste, man på grundlag af simulationsresultatet kan sige, at det viser, at det ikke er *logisk* udelukket, at der kan findes en verden, hvor den empiriske påstand kunne være sand. For at kalde noget sådant en indirekte støtte til en empirisk påstand må man vist være meget nøjsom – eller meget trængende.

Afslutning

I Dantes ”Guddommelige Komedie” findes der en skildring af en mand, som går i mørket og bærer et lys på ryggen. Lyset lyser ikke for ham – han må famle sig frem i mørket. Men det lyser for dem, der følger efter ham, så de kan se de huller

og forhindringer i og på vejen, manden med lygten ikke selv kan se. Det må være mange forskeres yndlingssted i den "Guddommelige Komædie" – det inviterer til sentimental selvspejling. Men nogle gange kan billedet ikke desto mindre være ganske rammende alligevel.

I sin afhandling lokker Poulsen sine læsere langt ud og fører dem vidt omkring i et terræn, hvis eksistens har været kendt længe, men som ikke er forsynet med afmærkede stier og passende advarselsskilte. Ved at bære et lys på ryggen under denne færd, som oplyser for os, men ikke for ham selv, at den vej, han går ad, næppe er farbar, har Poulsen ubestrideligt gjort disciplinen en betydelig tjeneste.

Titlen *doctor scientiarum politicarum*, Poulsen har ønsket at opnå med sin afhandling, kan ganske vist med sin pluralisform synes at antyde en teori-pluralisme, der, efter afhandlingen at dømme, må vække hans ubehag. Men man har vel lov til at håbe, at dette må blive opvejet af glæden over at være nået i mål.

Noter

1. Det følgende er en lettere redigeret version af det andet officielle oppositionsindlæg ved forsvaret af Jørgen Poulsens doktorafhandling den 4. februar 2005.
2. De, der måtte føle sig fristet til at vandre i Poulsens fodspor, gør derfor nok klogt i først at overveje, om de nu også har kræfterne til det!
3. Et åbningstræk i skakspillet, hvorved der ofres en brik (normalt en bonde) til gengæld for positionelle fordele.
4. Eric Voegelin (1901-1985) var en tysk-østrigsk-amerikansk politolog. Han emigrerede i 1938 fra Wien til USA af politiske grunde. I USA var han i en årrække ansat på University of Louisiana, Baton Rouge, hvor der stadigvæk findes et "Eric Voegelin Institute". I 1958 blev han professor i statskundskab i München, hvor der i dag findes et "Eric Voegelin Archiv" som centrum for Voegelins trofaste disciple.
5. Selv om Eric Voegelin sikkert er ukendt for langt de fleste danske politologer, giver en Google-søgning på hans navn over 33.000 hits, så helt ukendt er han alligevel ikke i den store verden.
6. Det forklarer imidlertid ikke det manglende kendskab til *Die neue Theorie der Politik*. Bogen udkom faktisk i første omgang på engelsk (under titlen *The New Theory of Politics*).
7. Der findes yderligere en række mindre, men alligevel bemærkelsesværdige paralleller mellem Voegelin og Poulsen. Således synes de begge at have visse problemer med teoretisk pluralisme: Voegelin skriver *Die neue Theorie...*, Poulsen *The General Theory...* Begge demonstrerer en imponerende belæsthed, men deres fortolkninger af klassikerne kritiseres af eksperter som ensidige. Begge er de store kendere og beundrere af Platon, og endelig kan de begge karakteriseres som originale, forstået som værende uden for mainstream, hvilket de begge synes bevidst om og stolt af.
8. Manuskriptet er sandsynligvis fra begyndelsen af 1930'erne. Citaterne er fra det maskinskrivne originalmanuskript, p. 1.
9. Fra *A Theory of Moral Sentiments* (1759), citeret efter Hillman (2003).
10. Det bør tilføjes, at Poulsen faktisk har været forberedt på, at forsøget kunne ende på denne måde, jf. p. 18, 3. afsnit.
11. Det første gøres der opmærksom på i en parentes.
12. Bemærk det Russell'ske paradoks: For at kunne afvise at arbejde med antagelser, er man nødt til først selv at gøre en antagelse.

Litteratur

Geiger, Theodor (udateret). *Aufartung und Soziologie*, originalmanuskript.

Hillman, Arye (2003). *Public Finance and Public Policy*, Cambridge: Cambridge University Press.

Jensen, Peter K.A. (2004). *Da mennesket blev menneske*, København: Gyldendal.

Schurz, Gerhard (2000). "Natürliche und kulturelle Evolution: Skizze einer verallgemeinerten Evolutionstheorie", PE Preprints 2000, no. 1, Erfurt Universität.

Voegelin, Eric (1965). *Die neue Wissenschaft der Politik*, 2. udgave, München: Anton Pustet.